ISSN 0203-9494. ПРОБЛЕМИ СЛОВ'ЯНОЗНАВСТВА. 2015. Випуск 64. С.81–92.
PROBLEMS OF SLAVONIC STUDIES. Issue 64. P.81–92.

УДК 001.8-051А.Фішер:[378.4.096:39=16](477.83-25)"192/193"

СЛОВ'ЯНСЬКА ЕТНОГРАФІЯ ТА ЕТНОЛОГІЯ В НАВЧАЛЬНИХ КУРСАХ АДАМА ФІШЕРА

Роман ТАРНАВСЬКИЙ

Львівський національний університет імені Івана Франка
вул. Університетська, 1, Львів, 79000
Кафедра етнології
e-mail: avtor.RT@gmail.com

У статті розглядаються навчальні курси Адама Фішера зі слов'янського народознавства, які читалися на спеціальностях "Слов'янознавство" та "Антропологія, етнологія, праісторія" гуманітарного факультету Університету Яна Казимира у Львові (1920–1930-ті роки). Аналізується становлення А.Фішера як етнолога-славіста, зокрема вплив на його світогляд Александра Брюкнера та Станіслава Цішевського. Автор показує зв'язок лекційних курсів професора з його славістичними науковими працями. Наголошує на заснуванні А.Фішером книжкової серії "Слов'янська етнграфія" (1930-ті роки).

Ключові слова: Адам Фішер, кафедра етнології, Львівський університет, етнологія, етнографія, слов'янознавство, слов'яни.

Львівський університет був і залишається одним із провідних славістичних центрів Центральної та Східної Європи. У міжвоєнний період слов'янознавство як науковий напрям мало тут низку потужних течій, зокрема історичну, філологічну, мистецтвознавчу та народознавчу. Першу течію представляли історики Францішек Буяк і Казімєж Закшевський, археологи Леон Козловський і Тадеуш Сулімірський, культуролог Станіслав Лемпіцький, другу – філологи Тадеуш Лер-Сплавінський, Вітольд Ташицький, Єжи Курилович, Ян Янув, Здзіслав Штібер, третю – мистецтвознавець Владислав Подляха, четверту – народознавці Ян Чекановський та Адам Фішер. Відомий славіст Ілларіон Свєнціцький працював на стику історії та філології.

У цій статті висвітлюється один із аспектів розвитку народознавчої течії слов'янознавства у Львівському університеті, а саме етнографія та етнологія слов'янських народів у навчальних курсах відомого польського етнолога А.Фішера (1889–1943). Викладаючи у Львівському університеті впродовж двадцяти років (1921–1941), він заснував тут окрему наукову школу, представники якої – польські й українські етнологи – основну увагу зосереджували на слов'янській етнографії та етнології. У контексті цього варто зазначити, що свій науковий шлях А.Фішер розпочав не як славіст, а як романіст – студент спеціальності "Романська філологія" філософського факультету Львівського університету (1907–1912), де згодом став доктором філософії в галузі романської філології та історії мистецтва (цей науковий ступінь А.Фішер отримав як дослідник життя і творчості відомого іспанського поета та священика XIV ст. Хуана Руїса)[1].

[1] Музей історії Львівського національного університету імені Івана Франка (далі – МІ ЛНУ імені Івана Франка), одиниця зберігання "Залікова книжка (Index Lektionum) студента Львівського університету Адама Фішера"; Державний архів Львівської області (далі – ДАЛО). Ф.26. Оп.5. Спр.1956 (Особова справа Адама Фішера). Арк.4.

© Тарнавський Р., 2015

Ще в студентські роки в житті А.Фішера відбулося декілька важливих подій, які сприяли його становленню як етнолога, а саме – етнолога-славіста:

1. *Співпраця з Народознавчим товариством у Львові*. З 1910 р. А.Фішер – науковий редактор збірника "Lud"– друкованого органу Народознавчого товариства у Львові (заснованого 1895 р. славістом Антонієм Каліною), з 1911 р. – секретар цього товариства (обидві посади – наукового редактора та секретаря – обіймав до смерті у 1943 р.)[2].

2. *Навчання у Станіслава Цішевського.* У 1910/11навчальному році А.Фішер відвідував у Львівському університеті етнографічний конверсаторій на тему "Джерела до польської етнографії", який проводив професор новоствореної кафедри етнології С.Цішевський – тодішній провідний польський етнолог, до сфери наукових зацікавлень якого входило і слов'янське народознавство (він – автор етнографічної монографії "Краков'яки"[3], розвідок "Селянсько-шахтарське населення з околиць Славкова в Олькуському повіті"[4], "Етнографічний запис з околиць Ставішина в Каліському повіті"[5], "Вклад до словника мазовецького діалекту"[6], "Хорватсько-сербська фольклористика: історико-бібліографічний огляд"[7], "Зразки хорватсько-сербської народної поезії"[8] та ін.). І це не дивно, оскільки С.Цішевський був вихованцем таких слов'янознавчих центрів, як Празький та Загребський університети (особливий вплив на нього мав курс славістики професора Яна Ґебауера, знавця старочеської мови, який відіграв провідну роль у викритті фальсифікації, здійсненої на початку XIX ст. Вацлавом Ганкою щодо Краледворського та Зеленогорського рукописів)[9].

3. *Навчання в Александра Брюкнера*. У 1913 р. А.Фішер слухав лекції зі слов'янської діалектології, які цей відомий польський мовознавець та історик культури читав у Берлінському університеті імені Фрідріха Вільгельма[10].

4. *Співпраця з Яном Чекановським*. У 1913 р. до Львова прибув відомий польський антрополог, етнолог, етнограф та мовознавець Я.Чекановський, якому запропонували очолити у місцевому університеті кафедру етнологічного спрямування замість С.Цішевського (кафедра етнології під керівництвом останнього існувала у 1910–1912 рр.). Новостворений підрозділ отримав назву "Кафедра антропології та етнології". При ній Я.Чекановський заснував й окремий Антропологічно-етнологічний інститут, до при-

---

[2] *Тарнавський Р.* "Lud"// Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка: У 2-х т. Т.2: Л–Я. Львів, 2014. С.75; *Міхальська М.* Народознавче товариство у Львові // Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка: У 2-х т. Т.2: Л–Я. Львів, 2014. С.183.

[3] *Ciszewski S.* Krakowiacy. Monografja etnograficzna. Kraków, 1894. T.I: Podania. Powieści fantastyczne. Powieści anegdotyczno-obyczajowo-moralne. Bajki o zwierzętach. Zagadki i łamigłówki. 383s.

[4] *Ciszewski S.* Lud rolniczo-górniczy z okolic Sławkowa w powiecie Olkuskim // Zbiór wiadomości do antropologii krajowej. 1886. T.10. Dz. 3. S.187–336; *Ciszewski S.* Lud rolniczo-górniczy z okolic Sławkowa w powiecie Olkuskim // Zbiór wiadomości do antropologii krajowej. 1886. T.11. Dz. 3. S.1–129.

[5] *Ciszewski S.* Notatka etnograficzna z okolic Stawiszyna, w pow. Kaliskim // Wisła. 1889. T.3. S.279–286.

[6] *Ciszewski S.* Przyczynek do słownika gwary mazowieckiej // Lud. Kwartalnik etnograficzny. Organ Towarzystwa Ludoznawczego we Lwowie. Rok.1911. T.17. S.161–166.

[7] *Ciszewski S.* Folklorystyka chorwacko-serbska, przegląd historyczno-bibliograficzny // Wisła. 1891. T.5. S.871–902; *Ciszewski S.* Folklorystyka chorwacko-serbska, przegląd historyczno-bibljograficzny // Wisła. 1892. T.6. S.834–848.

[8] *Ciszewski S.* Próbki poezji ludowej chorwacko-serbskiej // Wisła. 1891. T.5. S.702–704; *Ciszewski S.* Próbki poezji ludowej chorwacko-serbskiej // Wisła. 1892. T.6. S.908–910.

[9] Докладніше про С.Цішевського див.: *Тарнавський Р.* Станіслав Цішевський: життєпис, наукові праці та педагогічна діяльність // Народознавчі зошити. 2013. № 2. С.279–288.

[10] Архів Львівського національного університету імені Івана Франка (далі – Архів ЛНУ імені Івана Франка). Ф.Р-119. Оп.1. Спр.194 (Особова справа Адама Фішера).Арк.16.

міщення якого по вул.Длуґоша, 8 (нині – вул.Кирила і Мефодія, 8) наприкінці 1913 р. перенесли бібліотеку та збірки Народознавчого товариства у Львові. У 1917 р. Я.Чекановського обрали віце-президентом цього товариства (при цьому його секретарем надалі залишався А.Фішер). Тож коли Я.Чекановський запланував розширити кафедру антропології та етнології (яка спеціалізувалася на антропологічній та загальноетнологічній проблематиці) в напрямі студій над слов'янським народознавством, він запропонував стати її доцентом саме А.Фішеру. Успішна габілітація А.Фішера відбулась у 1921 р.[11] (габілітаційною працею ученого стала етнологічна монографія "Поховальні звичаї польського народу"[12]).

Як доцент кафедри антропології та етнології, А.Фішер відповідав за читання лекційних курсів для студентів спеціальності "Антропологія та етнологія" філософського факультету (їх тематика – "Культура польського народу на тлі культури сусідніх народів", "Казки польського народу", "Слов'янська демонологія", "Календарні звичаї польського народу", "Польська народна пісня") та проведення практичних занять – етнологічних вправ (докладніше про курси А.Фішера для студентів-етнологів у 1921–1939 рр. див. *Додаток*).

Згодом А.Фішер усвідомив, що для успішного розвитку етнології у Львівському університеті необхідно заснувати окрему кафедру, пріоритетним напрямом наукових досліджень якої буде не етнічна антропологія чи проблеми загальної етнології (як на кафедрі Я.Чекановського), а студіювання традиційної культури слов'янських етносів, чому сприяло територіально-географічне розміщення Львівського університету. Створення кафедри етнології під керівництвом А.Фішера на загальноуніверситетському рівні було ініційовано в липні 1923 р.[13], а реалізовано – наступного року. У травні 1924 р. А.Фішер був номінований професором етнології (виконувати свої нові обов'язки він почав 1 червня цього ж року)[14], що означало створення кафедри етнології під його керівництвом.

Тематика більшості курсів професора А.Фішера для студентів тодішньої спеціальності "Антропологія, етнологія, праісторія" стосувалася слов'янської етнографії й етнології. Так, окрім низки теоретичних і практичних курсів з методики та методології етнологічної науки ("Методи етнологічних досліджень", "Конверсаторій з методики етнографічних досліджень", "Етнографічне музейництво", "Вправи з етнографічного картографування"), А.Фішер у середині 1920–1930-х років проводив заняття, які можна об'єднати у дві тематичні групи:

1) лекційні курси, які розкривали картину етнографії та етнології слов'ян чи якийсь з аспектів цих галузей наукового знання ("Вступ до слов'янської етнології", "Матеріальна культура слов'ян", "Слов'янське будівництво", "Слов'янська міфологія", "Душа і духи у слов'янських народних віруваннях"), а також формували відповідні практичні навички – "Вправи з ділянки слов'янської етнографії" та "Вправи з ділянки слов'янської етнології";

2) лекційні курси, присвячені окремим групам слов'янських етносів чи окремим народам ("Етнографія Польщі*", "Соціально-економічна культура польського народу

---

[11] Докладніше див.: *Тарнавський Р.* Габілітація Адама Фішера у Львівському університеті: передумови, перебіг, результати // Spheres of Culture. Journal of Philological, Historical, Social and Media Communication, Political Science and Cultural Studies. Lublin, 2012. Vol.3. S.346–354.

[12] *Fischer A.* Zwyczaje pogrzebowe ludu Polskiego. Monografja etnologiczna. Lwów, 1921. 439 s.

[13] ДАЛО. Ф.26. Оп.14. Спр.329 (Протоколи засідань академічного сенату Львівського університету за квітень–серпень 1923р.). Арк.27 зв.

[14] Архів ЛНУ імені Івана Франка. Ф.Р-119. Оп.1. Спр.194 (Особова справа Адама Фішера). Арк.7; ДАЛО. Ф.26. Оп.5. Спр.1956 (Особова справа Адама Фішера). Арк.62–64.

*Під терміном "Польща" в подібному контексті А.Фішер, окрім польських етнічних земель, часто розумів й терени Західної Білорусі та Західної України (з позиції історико-етнографічного районування України, це Західна Волинь (разом з Холмщиною), Західне Полісся (разом з Підляшшям), Західне Поділля, Опілля, Надсяння, Покуття, галицькі частини Бойківщини, Лемківщини та Гуцульщини).

на тлі культури інших слов'ян", "Рослини у віруваннях і звичаях польського народу", "Фольклор польського народу", "Польські народні казки", "Розвиток польської етнології", "Етнографія Помор'я", "Руський народ. Нарис етнографії Русі", "Етнографія Південно-Східної Польщі", "Етнографія західних і південних слов'ян", "Етнографія чехів і словаків", "Етнографія південних слов'ян", "Етнографія Болгарії", "Етнологічні проблеми на просторі Балканського півострова") та відповідні практичні заняття – "Вправи з ділянки етнографії Польщі".

Більшість зазначених лекційних курсів А.Фішера тісно пов'язана з його працями: вони або ставали їх основою, або ж ґрунтувалися на опублікованих розвідках. Наприклад, слов'янській міфології та демонології присвячені такі праці А.Фішера, як "Культ Велеса у слов'ян"[15], "Свято померлих"[16], "Упир, стригун чи відьмак?"[17], "Диявол у віруваннях польського народу"[18], "Домовик (Фрагмент з дослідження слов'янської демонології)"[19], "Легенди про відьом з Новотарської долини"[20], "Відьми в Новотарській долині"[21] та ін.

Курс "Етнографія Польщі" А.Фішер почав читати після публікації у 1926 р. підручника з етнографії поляків "Польський народ"[22] (нестачу якого, вочевидь, відчув під час виголошення лекцій "Соціально-економічна культура польського народу на тлі культури інших слов'ян"). Етнографії поляків А.Фішер присвятив і низку інших праць[23].

Одним із найґрунтовніших лекційних курсів А.Фішера був курс "Рослини у віруваннях і звичаях польського народу", який професор читав студентам-народознавцям упродовж трьох навчальних років (1931/32, 1932/33 та 1933/34). Ця проблематика була головною в етнологічних дослідженнях ученого з кінця 1920-х років (повідомлення та запитальники "Рослини у віруваннях і звичаях польського народу"[24], стаття "Клен і явір у культурі польського народу"[25], розвідка (фактично, підбірка енциклопедич-

---

[15] *Fischer A.* Kult Welesa u Słowian // Sbornik Praci Venovanych Prof. Dr. Vaclavu Tillovi. Praha, 1927. S.46–51.

[16] *Fischer A.* Święto umarłych. Lwów, 1923. 75 s.; *Ganszyniec R.* Dr. Adam Fischer. Święto umarłych. Lwów, 1923. S.75 // Lud. Organ Polskiego Towarzystwa Etnologicznego, wydawany przez Polskie Towarzystwo Ludoznawcze we Lwowie. Rok1923. Serja II. T.2. S.150–153.

[17] *Fischer A.* Upiór, strzygón czy wieszczy? // Lud. Organ Polskiego Towarzystwa Etnologicznego, wydawany przez Polskie Towarzystwo Ludoznawcze we Lwowie. Rok 1927. Serja II. T.6. S.84.

[18] *Fischer A.* Djabeł w wierzeniach ludu polskiego // Studja staropolskie. Księga ku czci Aleksandra Brücknera. Kraków, 1928. S.198–209.

[19] *Fischer A.* Domowy (Fragment ze studiów nad demonologią słowiańską) // Ponowa. Pismo poświęcone poezji i sztuce. 1922. N4. S.298–304.

[20] *Fischer A.* Opowieści o czarownicach z Doliny Nowotarskiej // Lud. Organ Polskiego Towarzystwa Etnologicznego, wydawany przez Polskie Towarzystwo Ludoznawcze we Lwowie. Rok 1926. Serja II. T.5. S.78–94.

[21] *Fischer A.* Czarownice w dolinie nowotarskiej. Lwów, 1927. 19 s.

[22] *Fischer A.* Lud polski. Podręcznik etnografii Polski. Lwów, 1926. 240 s.

[23] *Fischer A.* Prace ludoznawcze dotyczące Podhala// Wierchy. 1930. Rok VIII. S.178–180; *Fischer A.* Prace ludoznawcze dotyczące Podhala // Wierchy. 1933. Rok XI. S.200–204; *FischerA.* Kult N.P.Marji u ludu polskiego // Gazeta Lwowska. 1932. Rok 122. N 113. 20 maja. S.3; *Fischer A.* Kult N.P. Marji u ludu polskiego // Gazeta Lwowska. 1932. Rok 122. N114. 21 maja. S.3 та ін.

[24] *Fischer A.* Rośliny w wierzeniach i zwyczajach ludu polskiego // Lud. Organ Polskiego Towarzystwa Etnologicznego, wydawany przez Polskie Towarzystwo Ludoznawcze we Lwowie. Rok 1929. Serja II. T.8. S.240–247; *Fischer A.* Rośliny w wierzeniach i zwyczajach ludu polskiego (Kwestjonarjusz) // Nasze drogi. Organ Powszechnego Uniwersytetu regjonalnego im.Stanisława Konarskiego. 1930. Rok IV. N4 (31). Kwiecień. S.101–102; *Fischer A.* Rośliny w wierzeniach i zwyczajach ludu polskiego. Kwestjonariusz // Orli Lot. Miesięcznik Krajoznawczy. Organ kół krajoznawczych młodzieży Polskiego Towarzystwa Krajoznawczeg. 1930. Rok XI. N4. S.85–86.

[25] *Fischer A.* Klon i jawor w kulturze ludu polskiego // Ziemia. Dwutygodnik krajoznawczy ilustrowany. Organ Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego. 1932. Rok XVII. N4/5. S.124–126.

них статей) "Дерева у віруваннях та обрядах польського народу", спершу опублікована як стаття у збірнику "Lud"[26], а згодом видана окремою невеликою книжечкою[27]).

Ще з середини 1920-х років А.Фішер цікавився етнічною історією і традиційною культурою кашубів (опублікував низку розвідок з цієї теми). Вочевидь, саме вони лягли в основу лекційного курсу професора "Етнографія Помор'я" (1933/34 навчальний рік), після прочитання якого А.Фішер опублікував працю "Кашуби на тлі етнографії Польщі. Порівняльне дослідження" як розділ книжки "Кашуби: народна культура і мова", яку підготував разом з мовознавцями Фрідріхом Лоренцом і Тадеушем Лер-Сплавінським[28]. Наступного року вийшла англомовна праця цих дослідників "Кашубська цивілізація", вступ до якої написав засновник функціоналізму Броніслав Малиновський[29].

Більшості українських етнологів А.Фішер відомий як автор посібника "Русини. Нарис етнографії Русі"[30], присвяченого українцям. Ця праця ґрунтується на лекційному курсі професора "Руський народ. Нарис етнографії Русі", прочитаному ним у 1926/27 навчальному році. Подібна ситуація склалася й з іншою синтезою А.Фішера про українців – "Нарисом етнографії Південно-Східної Польщі"[31] (надрукований як "відбиток" розділу першого тому праці "Південно-Східна Польща"[32]) – публікації цього нарису передував лекційний курс 1936/37 навчального року "Етнографія Південно-Східної Польщі".

Як перелічені курси А.Фішера, так і його "Етнографія західних і південних слов'ян", "Етнографія чехів і словаків", "Етнографія південних слов'ян", "Етнографія Болгарії", "Етнологічні проблеми на просторі Балканського півострова" тісно пов'язані з підготовкою професором серії "Слов'янська етнографія", заснованої ним на початку 1930-х років. У ній мало бути опубліковано 11зошитів (невеликих розвідок) про окремі слов'янські етноси (полаб'ян, лужичан, поляків, чехів, словаків, словенців, сербів і хорватів, болгар, українців, білорусів, росіян) та 12-йзошит "Загальна характеристика слов'янської етнографії". Першою з серії "Слов'янська етнографія" світ побачила розвідка "Полаб'яни"[33] (присвячена західнослов'янському етносу, асимільованому німцями у XVII ст.), згодом – "Лужичани"[34] та "Поляки"[35]. З 9 січня до 5 лютого 1933 р. А.Фішер перебував у відрядженні в Чехо-Словаччині, де, вочевидь, збирав матеріали до четвертої та п'ятої частин "Слов'янської етнографії"[36]. На жаль, їх, як і решту зошитів серії, професор не встиг доробити й опублікувати.

У Львівському університеті, крім занять для студентів спеціальності "Антропологія, етнологія, праісторія", А.Фішер читав лекції та вів практичні заняття також для

---

[26] *Fischer A.* Drzewa w wierzeniach i obrzędach ludu polskiego // Lud. Organ Polskiego Towarzystwa Etnologicznego, wydawany przez Polskie Towarzystwo Ludoznawcze we Lwowie. Rok 1937. Serja II. T.15. S.60–76.

[27] *Fischer A.* Drzewa w wierzeniach i obrzędach ludu polskiego. Lwów, 1938. 19 s.

[28] Kaszubi na tle etnografji polski. Studjum porównawcze // Kaszubi: kultura ludowa i język / Friedrich Lorentz, Tadeusz Lehr-Spławiński, Adam Fischer. Toruń, 1934. S.141–249.

[29] The Cassubian Civilization / F.Lorentz, A.Fischer, T.Lehr-Spławiński; preface by B.Malinowski. London, 1935. T.I. 407p.

[30] *Fischer A.* Rusini. Zarys etnografji Rusi. Lwów–Warszawa–Kraków, 1928. 192 s.

[31] *Fischer A.* Zarys etnografji Polski Południowo-Wschodniej. Lwów, 1939. 45 s.

[32] Polska Południowo-Wschodnia. T.I: Geografia, Prehistoria, Antropologia, Etnologia / Pod red. Z.Czernego. Lwów, 1939. 251 s.

[33] *Fischer A.* Etnografja Słowiańska. Zeszyt Pierwszy. Połabianie. Lwów–Warszawa, 1932. IV+ 40 s.

[34] *Fischer A.* Etnografja Słowiańska. Zeszyt Drugi. Łużyczanie. Lwów–Warszawa, 1932. 120 s.

[35] *Fischer A.* Etnografja Słowiańska. Zeszyt Trzeci. Polacy. Lwów–Warszawa, 1934. 256 s.

[36] ДАЛО. Ф.26. Оп.5. Спр.1956 (Особова справа Адама Фішера). Арк.143–143 зв.

студентів спеціальності "Слов'янознавство" (відкрита в 1923/24 навчальному році). Їх тематику наведено в таблиці.

Курси Адама Фішера для студентів спеціальності "Слов'янознавство"[37]

Назва курсу	Кількість годин на тиждень, семестри (триместри)
Навчальний рік: 1924/25	
Матеріальна культура слов'ян	2 год., I–III
1925/26	
Соціально-економічна культура польського народу на тлі культури інших слов'ян	3 год., I–III
Вправи з ділянки слов'янської етнографії	2 год., I–III
1926/27	
Руський народ. Нарис етнографії Русі	3 год., I–III
Слов'янська міфологія	1 год., I–III
Вправи з ділянки слов'янської етнології	2 год., I–III
1927/28	
Слов'янське будівництво	1 год., I–III
Вправи з ділянки слов'янської етнології	2 год., I–III
1928/29	
Слов'янське будівництво	1 год., I–III
Вправи з ділянки слов'янської етнології	2 год., I–III
1929/30	
Етнографія західних і південних слов'ян	3 год., I–III
Вправи з ділянки слов'янської етнології	2 год., I–III

[37] Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie. Program wykładów na rok akademicki 1924–1925. Lwów, 1924. S.45; Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie. Program wykładów na rok akademicki 1925–1926. Lwów, 1925. S.46; Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie. Program wykładów na rok akademicki 1926–1927. Lwów, 1926. S.48; Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie. Program wykładów na rok akademicki 1927–1928. Lwów, 1927. S.38; Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie. Program wykładów na rok akademicki 1928–1929. Lwów, 1928. S.38; Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie. Program wykładów na rok akademicki 1929–1930. Lwów, 1929. S.37; Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie. Program wykładów na rok akademicki 1930–1931. Lwów, 1930. S.39–40; Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie. Program wykładów na rok akademicki 1931–1932 i skład Uniwersytetu w latach akademickich 1930/31 i 1931/32. Lwów, 1931. S.55; Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie. Program wykładów oraz skład Uniwersytetu w roku akad. 1932/33. Lwów, 1932. S.56; Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie. Spis wykładów na rok akad. 1933/34. Lwów, 1933. S.56; Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie. Spis wykładów na rok akad. 1934/35. Lwów, 1934. S.54; Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie. Spis wykładów na rok akad. 1935/36. Lwów, 1935. S.57; Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie. Spis wykładów w roku akademickim 1936/37. Lwów, 1936. S.60; Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie. Spis wykładów w roku akademickim 1937/38. Lwów, 1937. S.61; Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie. Spis wykładów w roku akademickim 1938/39. Lwów, 1938. S.63; Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie. Spis wykładów w roku akademickim 1939/40. Lwów, 1939. S.57.

1930/31	
Етнографія південних слов'ян	3 год., I–III
Душа і духи у слов'янських народних віруваннях	1 год., I–III
1931/32	
Етнографія південних слов'ян (ч.II)	2 год., I–III
Рослини у віруваннях і звичаях польського народу	2 год., I–III
1932/33	
Етнографія південних слов'ян (ч.III)	2 год., III
1933/34	
Етнографія Помор'я	2 год., I–III
Етнографія Болгарії	1 год., I–III
Рослини у віруваннях і звичаях польського народу	1 год., I–III
Вправи з ділянки етнографії Польщі	2 год., I–III
1934/35	
Етнографія чехів і словаків	3 год., I–III
Вправи з ділянки етнографії Польщі (спільно зі старшим асистентом Яном Фальковським)	2 год., I–III
1935/36	
Етнографія чехів і словаків (ч.II: соціальна та духовна культура)	2 год., I–III
Вступ до слов'янської етнографії	1 год., I–III
1936/37	
Цього навчального року А.Фішер не проводив занять для студентів-славістів	
1937/38	
Вправи з ділянки слов'янської етнографії (спільно зі старшим асистентом Яном Фальковським)	2 год., I–III
1938/39	
Етнологічні проблеми на просторі Балканського півострова	2год., I–III
Вправи з ділянки етнографії Польщі (спільно зі старшим асистентом Яном Фальковським)	2 год., I–III
1939/40 (нереалізований навчальний план)	
На цей навчальний рік занять А.Фішера для студентів-славістів заплановано не було	

Восени 1939 р., з встановленням на теренах Західної України радянської влади, Львівський університет зазнав суттєвої реорганізації. В її руслі кафедру етнології, якою керував А.Фішер, було перетворено на кафедру фольклору й етнографії, завідувачем якої став відомий український фольклорист та етномузиколог Філарет Колесса. В навчальному плані кафедри, затвердженому в липні 1940 р., були такі курси, як "Фольклор й етнографія України", "Етнографія і фольклор народів СССР", "Етнографія і фольклор Європи", "Слов'янська етнографія"[38]. Вочевидь, за читання останнього курсу в 1940–1941 рр. відповідав саме А.Фішер, який працював професором новоствореної кафедри[39].

Таким чином, завдяки багаторічній науково-педагогічній діяльності Адама Фішера, у Львівському університеті розвинулась народознавча течія такого наукового напряму, як слов'янознавство. Слов'янознавчі курси А.Фішера стосувались як узагальненої картини етнографії й етнології слов'ян, так і окремих груп слов'янських етносів (здебільшого західних і південних слов'ян) чи окремих народів (переважно поляків, українців, чехів і словаків, болгар). Лекції професора були тісно пов'язані з його науковими працями, зокрема заснованою ним серією "Слов'янська етнографія".

Додаток

Курси Адама Фішера для студентів спеціальності "Антропологія та етнологія" (з 1923 р. – "Антропологія, етнологія, праісторія")[40]

Назва курсу	К-сть годин в тиждень, семестри (триместри)
Навчальний рік: 1921/22	
Культура польського народу на тлі культури сусідніх народів	2 год., I–II
Етнологічні вправи для початківців	1 год., I–II

[38] МІ ЛНУ імені Івана Франка, "Навчальний план кафедри фольклору й етнографії від 4 липня 1940 р.".

[39] Архів ЛНУ імені Івана Франка, відділ кадрів. Спр.380 (Трудова книжка професора Адама Фішера). Арк 2.

[40] Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie. Program wykładów w trymestrze I–II roku szkolnego 1921–1922. Lwów, 1921. S.27; Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie. Program wykładów w 3 trymestrze roku akademickiego 1921–1922. Lwów, 1922. S.22; Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie. Program wykładów w trymestrze I i II roku akademickiego 1922–1923. Lwów, 1922. S.31; Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie. Program wykładów w trymestrze III roku akademickiego 1922–1923. Lwów, 1923. S.23; Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie. Program wykładów na rok akademicki 1923–1924. Lwów, 1923. S.39; Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie. Program wykładów na rok akademicki 1924–1925. Lwów, 1924. S.44; Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie. Program wykładów na rok akademicki 1925–1926. Lwów, 1925. S.48; Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie. Program wykładów na rok akademicki 1926–1927. Lwów, 1926. S.50; Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie. Program wykładów na rok akademicki 1927–1928. Lwów, 1927. S.40; Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie. Program wykładów na rok akademicki 1928–1929. Lwów, 1928. S.40; Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie. Program wykładów na rok akademicki 1929–1930. Lwów, 1929. S.39; Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie. Program wykładów na rok akademicki 1930–1931. Lwów, 1930. S.42; Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie. Program wykładów na rok akademicki 1931–1932 i skład Uniwersytetu w latach akademickich 1930/31 i 1931/32. Lwów, 1931. S.57; Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie. Program wykładów oraz skład Uniwersytetu w roku akad. 1932/33. Lwów, 1932. S.58; Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie. Spis wykładów na rok akad. 1933/34. Lwów, 1933. S.58; Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie. Spis wykładów na rok akad. 1934/35. Lwów, 1934. S.56; Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie. Spis wykładów na rok akad. 1935/36. Lwów, 1935. S.59; Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie. Spis wykładów w roku akademickim 1936/37. Lwów, 1936. S.62; Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie. Spis wykładów w roku akademickim 1937/38. Lwów, 1937. S.62–63; Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie. Spis wykładów w roku akademickim 1938/39. Lwów, 1938. S.65; Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie. Spis wykładów w roku akademickim 1939/40. Lwów, 1939. S.59.

Культура польського народу на тлі культури сусідніх народів (ч.II)	1 год., III
Казки польського народу	1 год., III
Етнологічні вправи	1 год., III
1922/23	
Слов'янська демонологія	2 год., I–II
Етнологічні вправи	2 год., I–II
Календарні звичаї польського народу	2 год., III
Етнологічні вправи	2 год., III
1923/24	
Польська народна пісня	2 год., I–III
Етнологічні вправи	2 год., I–III
1924/25	
Матеріальна культура слов'ян	2 год., I–III
Фольклор польського народу	2 год., I–III
Вправи з ділянки слов'янської етнографії	2 год., I–III
Етнологічний семінар	2 год., I–III
1925/26	
Соціально-економічна культура польського народу на тлі культури інших слов'ян	3 год., I–III
Польські народні казки	1 год., I
Методи етнологічних досліджень	1 год., II
Розвиток польської етнології	1 год., III
Вправи з ділянки слов'янської етнології	2 год., I–III
Етнологічний семінар	2 год., I–III
1926/27	
Руський народ. Нарис етнографії Русі	3 год., I–III
Слов'янська міфологія	1 год., I–III
Вправи з ділянки слов'янської етнології	2 год., I–III
Етнологічний семінар	2 год., I–III
1927/28	
Етнографія Польщі	3 год., I–III
Слов'янське будівництво	1 год., I–III
Вправи з ділянки слов'янської етнології	2 год., I–III
Етнологічний семінар	2 год., I–III

1928/29	
Етнографія Польщі	3 год., I–III
Слов'янське будівництво	1 год., I–III
Вправи з ділянки слов'янської етнології	2 год., I–III
Етнологічний семінар	2 год., I–III
1929/30	
Етнографія західних і південних слов'ян	3 год., I–III
Етнографічне музейництво	1 год., I–III
Вправи з ділянки слов'янської етнології	2 год., I–III
Етнологічний семінар	2 год., I–III
Вправи з етнографічного картографування (спільно з молодшим асистентом Альфредом Бахманом)	2 год., I–III
1930/31	
Етнографія південних слов'ян	3 год., I–III
Душа і духи у слов'янських народних віруваннях	1 год., I–III
Вправи з ділянки етнографії Польщі	2 год., I–III
Етнологічний семінар	2 год., I–III
1931/32	
Етнографія південних слов'ян (ч.II)	2 год., I–III
Рослини у віруваннях і звичаях польського народу	2 год., I–III
Етнологічні вправи	2 год., I–III
Етнологічний семінар	2 год., I–III
1932/33	
Етнографія південних слов'ян (ч.III)	2 год., I–III
Рослини у віруваннях і звичаях польського народу (ч.II)	2 год., I–III
Етнологічні вправи	2 год., I–III
Етнологічний семінар	2 год., I–III
1933/34	
Етнографія Помор'я	2 год., I–III
Етнографія Болгарії	1 год., I–III
Рослини у віруваннях і звичаях польського народу (ч.III)	1 год., I–III
Вправи з ділянки етнографії Польщі	2 год., I–III
Етнологічний семінар	2 год., I–III
1934/35	
Етнографія чехів і словаків	3 год., I–III
Конверсаторій з методики етнографічних досліджень	1год., I–III
Вправи з ділянки етнографії Польщі (спільно зі старшим асистентом Яном Фальковським)	2 год., I–III

Етнологічний семінар	2 год., I–III
1935/36	
Етнографія чехів і словаків (ч.II: соціальна та духовна культура)	2 год., I–III
Вступ до слов'янської етнології	1 год., I–III
Конверсаторій з методики етнографічних досліджень	1 год., I–III
Вправи з ділянки етнографії Польщі (спільно зі старшим асистентом Яном Фальковським)	2 год., I–III
Етнологічний семінар	2 год., I–III
1936/37	
Етнографія Південно-Східної Польщі	2 год., I–III
Конверсаторій з методики етнографічних досліджень	2 год., I–III
Вправи з ділянки етнографії Польщі (спільно зі старшим асистентом Яном Фальковським)	2 год., I–III
Етнологічний семінар	2 год., I–III
1937/38	
Етнографія Польщі	2 год., I–III
Конверсаторій з методики етнографічних досліджень	2 год., I–III
Вправи з ділянки слов'янської етнографії (спільно зі старшим асистентом Яном Фальковським)	2 год., I–III
Етнологічний семінар	2 год., I–III
1938/39	
Етнологічні проблеми на просторі Балканського півострова	2 год., I–III
Вправи з ділянки етнографії Польщі (спільно зі старшим асистентом Яном Фальковським)	2год., I–III
Етнологічний семінар	2 год., I–III
1939/40 (нереалізований навчальний план)	
Головні етнологічні проблеми на просторі Європи	1 год., I–III
Етнографія давніх пруссів	1 год., I–III
Соціологічний конверсаторій для етнологів	2 год., I–III
Вправи з ділянки етнографії Польщі (спільно з доцентом Яном Фальковським)	2 год., I–III
Етнологічний семінар	2 год., I–III

SLAVIC ETHNOGRAPHY AND ETHNOLOGY IN ADAM FISCHER'S COURSES

Roman TARNAVSKYI

L'viv Ivan Franko National University
1,Universystet'ska Str., Lviv, 79000
The Ethnology Department
e-mail: avtor.RT@gmail.com

Adam Fischer's courses from Slavic ethnology, that were read on the specialties "Slavic studies" and "Anthropology, Ethnology, Prehistory" at Humanitarian Department of Jan Casimir University in Lviv (1920–1930-th), are considered in the article. The formation of A.Fischer as Slavic ethnologist, particularly the influence of Aleksander Brückner and Stanislav Tsishevskyi on his outlook, is analyzed. The author shows the relation of professor's lectures with his Slavonic scientific work. The foundation of the book series "The Slavic Ethnography" (1930-th) by A.Fischer, is pointed out.

Key words: Adam Fischer, Department of Ethnology, Lviv University, ethnology, ethnography, Slavic studies, Slavs.

СЛАВЯНСКАЯ ЭТНОГРАФИЯ И ЭТНОЛОГИЯ В УЧЕБНЫХ КУРСАХ АДАМА ФИШЕРА

Роман ТАРНАВСКИЙ

Львовский национальный университет имени Ивана Франко
ул. Университетская, 1, Львов, 79000
Кафедра этнологии
e-mail: avtor.RT@gmail.com

В статье рассмотрены учебные курсы Адама Фишера, касающиеся славянского народоведения. Польский этнолог А. Фишер в 1921–1941 гг. преподавал на кафедрах этнологического направления Львовского университета. Среди главных научных интересов ученого были этнография и этнология славянских народов, в частности различные аспекты их традиционной культуры (строительство, мифология и демонология и т.п.). Эту тематику отражают теоретические и практические курсы профессора, которые формировали научное мировоззрение его студентов – этнологов и славистов.

Ключевые слова: Адам Фишер, кафедра этнологии, Львовский университет, этнология, этнография, славяноведение, славяне.

Стаття надійшла до редколегії 08.08.15
Прийнята до друку 16.08.15